

ODLEŻYNY - PRZYCZYNY, ZAPOBIEGANIE, LECZENIE

Maria Kolomecka

Pracownia Gerontologii UM

ODLEŻYNY U OSÓB W WIEKU PODESZŁYM

- CZĘSTOŚĆ WYSTĘPOWANIA ODLEŻYN JEST W PLACÓWKACH MEDYCZNYCH I OPIEKUŃCZYCH MIERNIKIEM JAKOŚCI OPIEKI ZDROWOTNEJ
- ODLEŻYNY ZWIĘKSZAJĄ ŚMIELTELNOŚĆ OSÓB W WIEKU PODESZŁYM
- ZNACZNIE ZWIĘKSZAJĄ KOSZTY OPIEKI MEDYCZNEJ
- WIĘKSZOŚĆ ODLEŻYN POWSTAJE U UNIERUCHOMIONYCH PACJENTÓW POWYŻEJ 70 ROKU ŻYCIA (3-11% hospitalizowanych dorosłych, 2,5-24% osób stale przebywających w domach opieki, do 17% osób dorosłych unieruchomionych w domach)
- PRZYKUCIE DO ŁÓŻKA ALBO WÓZKA INWALIDZKIEGO NA TYDZIEŃ ZWIĘKSZA CZĘSTOŚĆ WYSTĘPOWANIA ODLEŻYN O 28%
- KIEDY ROZWINIE SIĘ PIERWSZE STADIUM ODLEŻYNY, RYZYKO PRZEJŚCIA W KOLEJNE STADIA WZRASTA DZIESIĘCIOKROTNIE
- SPRAWĄ ZASADNICZĄ JEST **ZAPOBIEGANIE** ODLEŻYNOM

DEFINICJA, LOKALIZACJA, OCENA

- KAŻDA ZMIANA ORGANICZNA BĘDĄCA SKUTKIEM DŁUGOTRWAŁEGO UCISKU, KTÓRA OPRÓCZ ZMIAN POWIERZCHOWNYCH OBEJMUJE USZKODZENIE GŁĘBSZYCH TKANEK (mięśnie są bardziej wrażliwe na niedotlenienie aniżeli skóra)
- W TYPOWYCH PRZYPADKACH ODLEŻYNY TWORZĄ SIĘ NAD NIEDOSTATECZNIE OSŁONIĘTYMI MIĘŚNIAMI I TKANKĄ TŁUSZCZOWĄ WYNIOSŁOŚCIAMI KOSTNYMI
- 70% WSZYSTKICH ODLEŻYN WYSTĘPUJE W OBRĘBIE MIEDNICY, STAWÓW BIODROWYCH I KOŃCZYN DOLNYCH : 43% w okolicy krzyżowej, 12% - krętarzy większych, 11% - pięty, 6% - kostki boczne, 5% guzy kulszowe
- OCENA ODLEŻYNY POLEGA NA OPISANIU JEJ LOKALIZACJI, STADIUM I ROZLEGŁOŚCI USZKODZENIA (długość, szerokość, głębokość), obecności przetok, podminowań, wysięku, rozległości tkanek zmacerowanych albo zmienionych martwiczo, tworzenia albo braku ziarniny

NAJCZĘSTSZA LOKALIZACJA ODLEŻYN (rysunek).....

KARTA PIELEGNACJI ODLEŻYN (tabela).....

SKALA OCENY CIĘŻKOŚCI ODLEŻYN(wg.National Pressure Ulcer Advisory Panel 1994) (tabela).....

CZYNNIKI RYZYKA ROZWOJU ODLEŻYN WEWNĄTRZPOCHODNE

- UNIERUCHOMIENIE
- OGRANICZONA MOŻLIWOŚĆ PORUSZANIA
- NIETRZYMANIE STOLCA, (MOCZU ?)
- UPOŚLEDZENIE ODCZUWANIA BODŹCÓW (np. bólowych)
- ZABUŻENIA ŚWIADOMOŚCI
- NIEDOŻYWIENIE
- WIEK, ZWŁASZCZA POWYŻEJ 75 LAT (starzenie się skóry)
- CHOROBY WSPÓLISTNIEJĄCE - udar mózgu, choroba Parkinsona, złamanie, zakażenia, cukrzyca, niewydolność krążenia, niedokrwistość, nowotwory, odleżyny w wywiadzie i inne
- NIKOTYZM, TEMPERATURA OTOCZENIA, STOSOWANE LEKI, NIEDOSTATECZNE ZAOPATRZENIE ORTOPEDYCZNE, WARUNKI SOCJALNE, POZIOM OPIEKI

CZYNNIKI RYZYKA ROZWOJU ODLEŻYN ZEWNĄTRZPOCHODNE

- UCISK (SIŁY GRAWITACJI) - ciśnienie napelniania naczyń włosowatych wynosi 32 mmHg, ciśnienie 60-70 mmHg wywierane przez 1-2 godziny może prowadzić do uszkodzenia mięśnia. W pozycji leżącej ucisk na krętarze wielkie i pięty wynosi 50-95 mmHg, w pozycji siedzącej ciśnienie wywierane na guzy kulszowe może wynosić 300-500 mmHg
- SIŁY ŚCINAJĄCE - działają przy ześlizgiwaniu się pod wpływem siły ciężenia z poślania - wzajemne przemieszczanie się skóry i tkanki podskórnej powoduje zaginanie tętniczek i upośledza krążenie
- TARCIE O PODŁOŻE - powoduje utratę warstwy rogowej naskórka i tworzenie pęcherzy śródskórnych (przy uszkodzeniu powłoki pęcherza - cechy II stadium odleżyn)
- WILGOTNOŚĆ - powoduje zmiękczenie warstwy rogowej naskórka i zwiększa ryzyko uszkodzenia zmacerowanych tkanek przy tarcu

OCENA RYZYKA ROZWOJU ODLEŻYN

- **SKALA NORTONA** OCENIAJĄCA OGÓLNY STAN ZDROWIA (**tabela**).....
- **SKALA BRADENA** OCENIAJĄCA POZIOM PERCEPCJI BODŹCÓW CZUCIOWYCH, WILGOTNOŚĆ SKÓRY, AKTYWNOŚĆ FIZYCZNĄ, RUCHLIWOŚĆ, STAN ODŻYWIENIA ORAZ STOPIEŃ NARAŻENIA NA TARCIE I SIŁY ŚCINAJĄCE (rzadko używana)

ZAPOBIEGANIE ODLEŻYNOM

- IDENTYFIKACJA PREDYSPOZYCJI DO ODLEŻYN
- SPOSOBY ŁAGODZENIA UCISKU - CZĘSTE ZMIANY POZYCJI I UŁOŻENIA (obracanie chorego co 2 godziny), STOSOWANIE PODPÓREK POZWALAJĄCYCH NA CZASOWE UTRZYMANIE CIAŁA W OKREŚLONYM POŁOŻENIU I ZMIANĘ POZYCJI,

STOSOWANIE MATERACY ZAPEWNIĄCYCH RÓWNOMIERNY ROZKŁAD CIĘŻARU CIAŁA : STATYCZNE I DYNAMICZNE

- PIELĘGNACJA SKÓRY (systematyczne oczyszczanie skóry, unikanie masowania i pocierania zaczerwienionej skóry, zapobieganie nadmiernemu wysuszeniu skóry – gorąca woda, wysuszające mydło, ochrona przed nadmierną wilgocią)
- OCENA STANU ODŻYWIENIA (30-35 kilokalorii i 1,25-1,50 g białka na kilogram masy ciała na dobę, suplementacja witamin i mikroelementów w dużych dawkach)
- LECZENIE NIETRZYMANIA MOCZU I STOLCA, PRZECIWDZIAŁANIE ICH KONSEKWENCJOM

LECZENIE ODLEŻYN

- TRUDNE, DŁUGOTRWALE I KOSZTOWNE
- WYMAGA ŚCISŁEJ WSPÓŁPRACY LEKARZA, PIELĘGNIARKI, REHABILITANTA I DIETETYKA
- STARANNA KLASYFIKACJA ODLEŻYN
- ROZPOZNANIE I LECZENIE CHOROÓB WSPÓLISTNIEJĄCYCH
- ZAPOBIEGANIE POWSTAWANIA KOLEJNYCH ODLEŻYN
- PIELĘGNACJA ISTNIĄCYCH ODLEŻYN
- REGULARNE MONITOROWANIE ODLEŻYN
- OPANOWYWANIE ZAKAŻEŃ

LECZENIE ODLEŻYN - POSTĘPOWANIE OGÓLNE

- USTALENIE STADIUM ZAAWANSOWANIA ODLEŻYNY I SPORZĄDZENIE DOKUMENTACJI
- ZAPEWNIENIE ODPOWIEDNIEGO ODŻYWIANIA
- OCENA POWIKŁAŃ
- ZWALCZANIE BÓLU
- ZMNIEJSZENIE UCISKU
- LECZENIE MIEJSCOWYCH I OGÓLNYCH ZAKAŻEŃ
- CHIRURGICZNE POSTĘPOWANIE NAPRAWCZE

LECZENIE ODLEŻYN - LECZENIE MIEJSCOWE

STADIUM I

- ZAPOBIEGANIE DALSZYM USZKODZENIOM SKÓRY

STADIUM II

- CHIRURGICZNE OPRACOWANIE RANY ZWYKLE NIEKONIECZNE
- PRZEMYCIE RANY IZOTONICZNYM ROZTWOREM CHLORKU SODU
- UŻYCIE OPATRUNKÓW HYDROKOLOIDOWYCH, PÓLPRZEPUSZCZALNYCH PIANKOWYCH ALBO POLIURETANOWYCH

STADIUM III i IV

- OPRACOWANIE RANY ZA POMOCĄ METOD AUTOLITYCZNYCH, MECHANICZNYCH, ENZYMATYCZNYCH LUB CHIRURGICZNYCH
- PRZEMYCIE RANY IZOTONICZNYM ROZTWOREM CHLORKU SODU
- OPATRZENIE ODLEŻYNY OPATRUNKIEM ZALEŻNIE OD ROZLEGŁOŚCI I CZYSTOŚCI RANY

WSPOMAGAJĄCE LECZENIE ODLEŻYN

- STYMULACJA ELEKTRYCZNA (zalecenia Agency for Health Care Policy and Research)
- EKSPZYCJA NA TLEN W KOMORZE HIPERBARYCZNEJ
- EKSPZYCJA NA PROMIENIOWANIE PODCZERWONE ALBO ULTRAFIOLETOWE
- NAPROMIENIANIE WIĄZKĄ LASEROWĄ O MAŁEJ ENERGII
- STOSOWANIE ULTRADŹWIĘKÓW
- PODAWANIE CZYNNIKÓW WZROSTU
- WPROWADZANIE DO RANY STERYLNYCH LARW WYBRANYCH GATUNKÓW MUCH